

Τρίτη, 23 Μαΐου 2006
Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΕΚΦΡΑΣΗ – ΕΚΘΕΣΗ

ΚΕΙΜΕΝΟ

Έχει παρατηρηθεί ότι οι πέρα από τα κοινά μέτρα δημιουργικοί άνθρωποι στον τομέα του πνεύματος έχουν σιδερένια αντοχή και μπορούν να εργάζονται σκληρά χωρίς να καταρρέουν από εξάντληση. Υπάρχουν περιπτώσεις όπου η παραγωγική τους ικανότητα, και ποσοτικά μόνο θεωρούμενη ως όγκος καθημερινής εργασίας, σχεδόν χειρωνακτικής, προκαλεί κατάπληξη (...) Ανεξάρτητα από την ποιότητα, αυτή καθαυτή η ποσότητα της παραγωγής έχει κάτι το υπεράνθρωπο- ξεπερνά κατά πολύ τις κοινές ανθρώπινες δυνάμεις (...) Οι σκληροί και ανέμελοι είναι στην ιστορία του πνεύματος σπάνιοι· ο μεγάλος αριθμός αποτελείται από ακαταπόνητους δουλευτάδες.

[...]

Η μεγάλη αντοχή του πνευματικού δημιουργού γεννιέται και συντηρείται, κατά κύριο λόγο, από την ψυχή του. Η φλογερή αγάπη προς το έργο του και η πίστη η αδιάσειστη στον προσορισμό αυτού του έργου είναι οι μεγάλες πηγές της δύναμής του. Αυτές δεν τον αφήνουν (και στην περίπτωση ακόμη της κλονισμένης υγείας) να λυγίσει. Ο άνθρωπος που αγαπάει και πιστεύει αυτό που κάνει, ζει όρθιος με την ψυχή του λιτή τον διατηρεί ακμαίο, νέο, δροσερό. Και επειδή την αγάπη και την πίστη τη βρίσκει μόνο εκείνος που με ορισμένη πνευματική τοποθέτηση δίνει περιεχόμενο, πρόγραμμα, νόημα στη ζωή του, και δικαίωση του μόχθου του θεωρεί την εκτέλεση αυτού του προγράμματος (την «πλήρωση του νοήματος» της ζωής), η πνευματική τοποθέτηση είναι, σε τελευταίαν ανάλυση, το στοιχείο που τροφοδοτεί την αντοχή του δημιουργού (απέναντι στη φθορά που φέρνει ο κάματος, αλλά και απέναντι στους κλυδωνισμούς της ζωής, στο φυσικό και στον ηθικό «πόνο»). Ο κοινός άνθρωπος που δεν είναι κατά τον ίδιο τρόπο τοποθετημένος, εύκολα εξαντλείται και καταρρέει όταν χτυπηθεί από ένα ανεπάντεχο δεινό ή όταν η υπέρμετρη δουλειά αρχίζει να φθείρει την υγεία του. Ο πνευματικά τοποθετημένος δημιουργός δεν γκρεμίζεται εύκολα ούτε από τη νόσο, ούτε από τα γηρατεία, ούτε από τις απογοητεύσεις και τα πένθη, τα ατυχήματα της ζωής, και όπως ο πολυάσχολος και προκομμένος άνθρωπος δεν «ευκαιρεί», καθώς λέμε, ν' αρρωστήσει, έτσι κι αυτός, με την προσήλωσή του στο νόημα που έχει δώσει στη ζωή του, δεν «ευκαιρεί» ούτε τον κόπο να αιστανθεί ούτε τη φθορά – και φτάνει στο τέρας του βίου σαν τον αθλητή που πέφτει επιτέλους για να αναπαυθεί στη χαρά της νίκης.

[...]

Κατά βάθος προκειται για την πανίσχυρη ψυχική αντοχή ενός εκλεκτού ανθρώπου που σύμφωνα με την πνευματική του τοποθέτηση ξέρει να δίνει στα γεγονότα μια δική του σημασία και να τα δαμάζει.

(Ε.Π.Παπανούτσος, Πρακτική Φιλοσοφία, Β' Έκδοση, Αθήνα 1980, σελ.320, 321-322, 323)

ΘΕΜΑ Α

A. Να γράψετε στο τετράδιό σας την περίληψη του κειμένου που σας δόθηκε (70 – 90 λέξεις).

Μονάδες 25

ΛΥΣΗ

Στο κείμενο παρουσιάζονται οι ψυχικές και διανοητικές αρετές του πνευματικού ανθρώπου. Αρχικά, ο συγγραφέας υποστηρίζει ότι οι δημιουργικοί άνθρωποι διακρίνονται από εργατικότητα και ψυχική αντοχή, εφόδια που απορρέουν από την αγάπη και την πίστη στο έργο τους. Η συγκεκριμένη πνευματική τοποθέτηση νοηματοδοτεί και οριοθετεί τη ζωή τους, σε αντίθεση με τον κοινό άνθρωπο, ο οποίος είναι ευάλωτος απέναντι στα δεινά. Γι' αυτό, παραλληλίζεται ο δημιουργικός άνθρωπος με τον ακαταπόνητο αθλητή. Συμπερασματικά, ο συγγραφέας τονίζει ότι χάρη στην πνευματική και ψυχική τους ποιότητα, ο πνευματικός άνθρωπος ερμηνεύει και ελέγχει τις καταστάσεις.

(90 λέξεις)

ΘΕΜΑ Β

B1. Να αναπτύξετε σε 70-80 λέξεις το περιεχόμενο του ακόλουθου αποσπάσματος από το κείμενο: «Ο άνθρωπος που αγαπάει και πιστεύει αυτό που κάνει, ζει όρθιος με την ψυχή του».

Μονάδες 10

ΛΥΣΗ

«Ο άνθρωπος που αγαπάει και πιστεύει αυτό που κάνει, ζει όρθιος με την ψυχή του». Πιο συγκεκριμένα, ο άνθρωπος φτάνει στην ψυχική και πνευματική ολοκλήρωση, όταν θέτει στόχους και αγωνίζεται για την επίτευξή τους. Στη διαδρομή

του αυτή, όμως, είναι πιθανό να συναντήσει εμπόδια. Η προσήλωσή του στο σκοπό του και η ισχυρή επιθυμία του να τον επιτύχει μπορούν να τον στηρίξουν, αλλά και να τον βοηθήσουν να διατηρήσει την αξιοπρέπεια του και να δείξει αντοχή ακόμα και στις πιο δύσκολες συνθήκες. Η καλλιέργεια του πνεύματος και της ψυχής, η διαρκής πνευματική αναζήτηση και η κριτική ικανότητα συμβάλλουν στην σφαιρική πρόσληψη της πραγματικότητας, αλλά και στη νηφάλια αντιμετώπιση των αντιξοοτήτων της ζωής. Σε αυτή την περίπτωση η ζωή του ανθρώπου αποκτά νόημα και πληρότητα και του δίνεται η δυνατότητα να υπερβεί τόσο τη σωματική όσο και την ψυχική φθορά.

B2. «*Η μεγάλη αντοχή [...] στη χαρά της νίκης*». Στη συγκεκριμένη παράγραφο να διερευνήσετε:

α. Ποιον τρόπο πειθούς επιστρατεύει ο συγγραφέας; (Μονάδες 2)

β. Ποια μέσα πειθούς χρησιμοποιεί; Να αναφέρετε ένα παράδειγμα για κάθε περίπτωση. (Μονάδες 3)

Μονάδες 5

ΛΥΣΗ

α. Ο κυρίαρχος τρόπος πειθούς που επιστρατεύει ο συγγραφέας αποτελεί συνδυασμό μεθόδων. Είναι και η επίκληση στη λογική του δέκτη και η επίκληση στο συναίσθημα του δέκτη.

β1. Ως προς την επίκληση στη λογική τα μέσα πειθούς που χρησιμοποιεί είναι επιχειρήματα και τεκμήρια.

- Επιχείρημα: «Η μεγάλη αντοχή ... ψυχή του».
- Επιχείρημα: «Ο κοινός άνθρωπος... υγεία του» δημιουργώντας μια σύγκριση-αντίθεση μεταξύ του ανθρώπου του πνεύματος και του κοινού ανθρώπου.
- Τεκμήρια: χρήση παραδειγμάτων «δεν γκρεμίζεται ... ατυχήματα ζωής», «απέναντι στους κλυδωνισμούς ... πόνο».

β2. Ως προς την επίκληση στο συναίσθημα ο συγγραφέας – στα πλαίσια της λογικής- κάνει χρήση και ορισμένων συναισθηματικά φορτισμένων λέξεων – φράσεων «φλογερή αγάπη, κλυδωνισμούς της ζωής, καταρρέει όταν χτυπηθεί» αλλά και παρομοίωση «σαν τον αθλητή που πέφτει επιτέλους για να αναπαυθεί στη χαρά της νίκης».

B3. Να γράψετε ένα συνώνυμο για καθεμιά από τις πιο κάτω λέξεις του κειμένου: *ακαταπόνητους, ανεπάντεχο, υπέρμετρο, προσήλωση, δαμάζει.*

Μονάδες 5

ΛΥΣΗ

Λέξη	Συνώνυμη
ακαταπόνητους	ακούραστους, ακατάβλητους, άοκνους, ακάματους
ανεπάντεχο	απρόσμενο, απροσδόκητο, απρόβλεπτο
υπέρομη	υπερβολική, άμετρο
προσήλωση	αφοσίωση
δαμάζει	κατανικά, συγκρατεί, τιθασεύει, υποτάσσει

B4. Να αναφέρετε πέντε παραδείγματα μεταφορικής χρήσης της γλώσσας από το κείμενο που σας έχει δοθεί.

Μονάδες 5

ΛΥΣΗ

- σιδερένια αντοχή
- χωρίς να καταρρέουν από εξάντληση
- η μεγάλη αντοχή ... γεννιέται
- οι μεγάλες πηγές της δύναμής του
- δεν την αφήνουν να λυγίσει
- αυτή τον διατηρεί δροσερό
- χτυπηθεί από ένα ανεπάντεχο δεινό
- ο δημιουργός δεν γκρεμίζεται εύκολα
- ο άνθρωπος δεν «ευκαιρεί»
- να δίνει στα γεγονότα μια δική του σημασία και να τα δαμάζει

ΘΕΜΑ Γ

Γ. Στο Πνευματικό Κέντρο του Δήμου σας πραγματοποιείται εκδήλωση για παιδιά που προέρχονται από περιοχή της χώρας η οποία έχει πρόσφατα πληγεί από φυσική καταστροφή. Εκεί έχετε κληθεί ως εκπρόσωπος του σχολείου σας να απευθύνετε σύντομη ομιλία. Τι θα αναφέρατε σχετικά με την ψυχική δύναμη που απαιτείται για να αντιμετωπίσουν τα παιδιά αυτά με αισιοδοξία το μέλλον τους; Με ποιους τρόπους, κατά τη γνώμη σας, θα μπορούσε η Πολιτεία να συμβάλει στην ανακούφισή τους; Η ομιλία σας δεν πρέπει να ξεπερνά τα 10' (500-600 λέξεις).

Μονάδες 50

ΛΥΣΗ

- Ενδεικτικό διάγραμμα οργάνωσης του κειμένου

Επικοινωνιακό πλαίσιο: Εκλεκτοί αντιπρόσωποι της τοπικής αυτοδιοίκησης,
Φίλοι μαθητές των περιοχών που έχουν πληγεί...

Πρόλογος

Μια μεγάλη φυσική καταστροφή με τις συνέπειές της υλικές και ψυχολογικές αποτελεί ιστορικό γεγονός. Δεν έχει νόημα το να θρηνούμε αυτά που χάσαμε βεβαίως και θρηνούμε, γιατί αυτό υπαγορεύει η φύση μας και η συνειδητοποίηση της φθαρτότητάς μας. Όμως, δεν έχει νόημα το να σκεπτόμαστε πως θα ήταν τα πράγματα αν δεν είχε συμβεί το κακό. Στην ιστορία ποτέ δεν λέμε «τι θα συνέβαινε αν κάτι δεν ήταν έτσι». Εξετάζουμε το «τι έγινε» και προσπαθούμε να το προσεγγίσουμε με ωμό ρεαλισμό για να συνεγείρουμε όλες εκείνες τις έκτακτες εφεδρείες ψυχοσωματικές και διανοητικές που διαθέτουμε προκειμένου να ξαναχτίσουμε ό,τι γκρεμίστηκε αλλά και να διανοιξουμε καινούργιους δρόμους ...

Κ. Μέρος

Εμείς οι νέοι πρέπει να καταλάβουμε ότι οι φυσικές δυνάμεις είναι τεράστιες και ανεξέλεγκτες και η ανθρώπινη φύση ελλειμματική για να τις αντιμετωπίσει. Η πίστη και η ελπίδα είναι το μέγιστο κίνητρο δράσης και δημιουργίας.

Θ.Π.1

- Ότι και αν έχει συμβεί, δεν πρέπει να χάνουμε την ελπίδα μας, γιατί χωρίς εμάς δεν υπάρχει αύριο. Αποτελούμε το μοναδικό ανανεωτικό μηχανισμό της ζωής.
- Πρέπει να μπορούμε να υπερβαίνουμε πρόσωπα και καταστάσεις συναιρώντας μέσα μας ότι απεχθές και δυσάρεστο, γιατί πιο πολύ μέσα μας πρέπει να βαραίνει το όνειρο και λιγότερο η πραγματικότητα (η πραγματικότητα δεν είναι αυτή που θα θέλαμε, όμως έχουμε τη δύναμη και μπορούμε αν αγωνιστούμε να την αλλάξουμε...).
- Αν ο κόσμος ήταν ένα καλοκουρδισμένο ρολόι, όπου δεν θα μπορούσε κανείς να παρεμβεί, δεν θα είχαμε και καμία ευθύνη απέναντι στο μέλλον. Η πραγματικότητα, όμως, δεν είναι έτσι: το μέλλον επαφίεται σε εμάς και διαμορφώνεται με βάση σωστές επιλογές και ενέργειες. Χρειάζεται, συνεπώς, ψυχική αντοχή και άρα πίστη και ελπίδα για το αύριο.

Θ.Π.2 **Εξάλλου, ένα κακό έχει και την καλή του πλευρά.**

- Αυξάνει τους δεσμούς συνοχής των μελών μιας ομάδας, τα συσπειρώνει.
- Τα κάνει να επαναπροσδιορίσουν τις αξίες και τους στόχους τους και να δώσουν στη ζωή τις προτεραιότητες εκείνες που συνιστούν και την πραγματική της ποιότητα. Οι αντιξοότητες της ζωής είναι αναπόφευκτες και θα λέγαμε ότι υπάρχουν για να μας υπενθυμίζουν όχι μόνο τη ματαιότητα των εγκοσμίων αλλά για να φέρνουν στο προσκήνιο αξίες όπως η θέληση, η υπομονή, η επιμονή, η εγκαρτέρηση, η πίστη που ο σύγχρονος πολιτισμός αντιμετωπίζει μάλλον με επιφανειακό τρόπο.

Θ.Π.3

Εμείς οι νέοι τέλος αγαπάμε τις μεγάλες πράξεις και τους μεγάλους σκοπούς.

- Και μεγάλος σκοπός μέσα στη ζωή είναι κάθε σκοπός που απαιτεί ως τίμημα την αυθυπέρβαση· την προσφορά δηλαδή όχι από το πλεόνασμα των ψυχοδιανοητικών, σωματικών και οικονομικών μας δυνάμεων, αλλά από το υστέρημα.
- Αυτό είναι και το πραγματικό νόημα του ηρωισμού. Και ηρωικές δεν είναι μόνο οι μεγάλες πράξεις μα και οι μικρές της καθημερινής ζωής, όταν το τίμημά τους είναι η αυθυπέρβαση δηλαδή η θυσία...

Θ.Π.4

Καθίσταται λοιπόν σαφές ότι είναι μεγάλες οι ευθύνες της πολιτείας για την αντιμετώπιση του προβλήματος.

- Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση της ελληνικής κοινωνίας με τη συμβολή των Μ.Μ.Ε.
- Συνεργασία με μη Κυβερνητικές Οργανώσεις ώστε να εξοικονομηθούν πόροι από δωρεές/επιχορηγήσεις/ομάδες αλληλοβοήθειας (καταπολέμηση φτώχειας, πείνας, ιατροφαρμακευτική περίθαλψη).
- Κοινωνικοί λειτουργοί: ψυχολογική υποστήριξη των θυμάτων.
- Πληροφορίες και συμβουλές σχετικά με στέγαση, επιδόματα κοινωνικής πρόνοιας.
- **Επανεγκατάσταση:** Παροχή υλικών αγαθών, χρημάτων για να τους βοηθήσει τους πρώτους μήνες της επανεγκατάστασής τους. Π.χ.: Σπόροι και εργαλεία σε αγρότες, ώστε να έχουν τις δικές τους σοδειές το συντομότερο δυνατό.
- Εγκατάσταση σε νέα περιοχή: άτοκα δάνεια, προσφορά γης, διευκόλυνση στην αναζήτηση και εύρεση εργασίας, επιδότηση της εργασίας στις περιοχές αυτές για απορρόφηση του υπεράριθμου εργατικού δυναμικού.

Επίλογος

«Όταν» οι νέοι «σφίγγουν το χέρι ο ήλιος είναι βέβαιος για τον κόσμο ...». Κι αυτός ο δρόμος δεν έχει αλλαγή...

Ευχαριστώ για την προσοχή σας

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Είναι έμμεση η σχέση της σύγχρονης νέας γενιάς στον ελλαδικό χώρο με τις φυσικές καταστροφές. Οι νέοι σήμερα έχουν προσλαμβάνουσες κυρίως από τη διεθνή ειδησεογραφία (τσουνάμι, μεγάλοι σεισμοί σε περιοχές της Ασίας κ.ά.). Επιπλέον, στον ελλαδικό χώρο οι φυσικές καταστροφές δεν έχουν την τρομακτική ένταση που είχαν αντίστοιχα φαινόμενα σε άλλες περιοχές του πλανήτη αλλά έχουν μάλλον περιορισμένο, τοπικό χαρακτήρα (πλημμύρες στον Έβρο, καταστροφές σε αγροτικές περιοχές και καλλιέργειες, σεισμός στην Αττική κ.ά).

Ο μαθητής λοιπόν καλείται να μπει στην ψυχολογία ενός παιδιού που έχει βιώσει μια μεγάλη φυσική καταστροφή ενώ ο ίδιος δεν έχει άμεσο βίωμα και εκφράζεται εκ του ασφαλούς, χωρίς ο ίδιος να υφίσταται καμία συναισθηματική πίεση. Συνεπώς η επιχειρηματολογία του μαθητή κινδυνεύει να κινηθεί σε γενικόλογες, δεοντολογικού χαρακτήρα κρίσεις, που ελάχιστη απήχηση μπορεί να έχουν στα θύματα μιας φυσικής καταστροφής.

Έπειτα, υπάρχει μία βασική ανακολουθία ανάμεσα στο περιεχόμενο του κειμένου, που αναφέρεται στην ψυχική αντοχή των ανθρώπων του πνεύματος, ενώ η παραγωγή λόγου συνιστά ομιλία σε παιδιά που πρέπει να ενδυναμωθούν ψυχικά για να αντιμετωπίσουν τη ζωή μετά από μια φυσική καταστροφή που βίωσαν.

Ουσιαστικά η όλη επιχειρηματολογία αποτελεί λόγο παρηγορητικό που δεν απευθύνεται τόσο στη λογική όσο στο συναίσθημα του δέκτη που έχει υποστεί τις συνέπειες μιας μεγάλης φυσικής καταστροφής. Ως εκ τούτου δεν αποτελεί καθαρό αποδεικτικό λόγο. Το διάγραμμα που παραθέτουμε είναι ενδεικτικό, με επιχειρήματα που αποτελούν κοινούς λογικούς τόπους.

Συμπερασμαστικά, το θέμα δε συνδέεται άμεσα, όπως θα όφειλε με τα βιώματα των μαθητών αλλά έμμεσα. Η επιχειρηματολογία που αφορά την ψυχική δύναμη που κάποιος πρέπει να διαθέτει για να αντιμετωπίσει μια φυσική καταστροφή είναι κοινότοπη, οπότε η αξιολόγηση του κειμένου αφορά κυρίως την καλή οργάνωση του λόγου και λιγότερο την πρωτοτυπία της επιχειρηματολογίας και τη δύναμη της συλλογιστικής. Η διατύπωση του θέματος έπρεπε να έχει ως εξής: «Τι θα έπρεπε να γίνει σε περίπτωση μιας μεγάλης φυσικής καταστροφής στη χώρα μας».